

כרצונך' (שולחן שלמה שם, ט). אולם כבר כתב הרמ"א, שכל הדינים הנזכרים בדיני הדליקה אינם אלא בימיהם, אבל בזמן הזה שאנו בין עובדי כוכבים והוא חשש סכנת נפשות, מותר לכבות דליקה בשבת משום שיש בה סכנת נפשות [שבזמן הדליקה הם חוטפים ובוזזים, וכשאדם מעמיד עצמו על ממונו יבואו להרוג אותו, אא"כ בטוח שאין סכנה בדבר] והזריז הרי זה משובח. ומזה יצא ההיתר לכבות הדליקה בכל מקום, כיון שלא ימלט מהיות באחד הבתים זקן או חולה שאינו יכול לברוח ותבוא הדליקה עליו, ומצוה להודיע זאת ברבים שמותר לכבות (רמ"א או"ח שלד, כו ומשנ"ב שם עב-עד).

יָאֵל תִּכְבֶּה - שאם בא לכבות מאליו אין צריך למחות בידו שלא יכבה, אלא יניחוהו לכבות. נמצא ש'אין אומרים לו' משתמע לשתי פנים, לגבי 'כבה' משמעותו לאיסור, ולגבי 'אל תכבה' משמעותו שאין חיוב (מאירי; ריטב"א).

מִפְנֵי שְׂאִין שְׂבִיתָתוֹ עֲלֶיהָ, ואף שאסור ליהנות ממלאכת נכרי, כאן מותר משום שהגוי עושה על דעת עצמו (תוס' לקמן קכב, א ד"ה ואם), או משום שכאן אין הנאה חיובית מגוף הכיבוי אלא מסילוק הנזק (ריטב"א), ויש שכתב שהטעם הוא כי כיבוי זה מלאכה שאינה צריכה לגופה (יראים שד).

מִפְנֵי שְׂשִׁבִיתָתוֹ עֲלֶיהָ, שנאמר 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך' וגו' (רש"י שמו"ב כ, ט). וזהו איסור מיוחד במלאכת שבת. ואף שכשעושה על דעת אביו הרי זה כמו שציווהו לעשות ואסור משום איסור ספיה האמור בכל איסורי התורה (כמבואר בשו"ע או"ח שמו, א), מכל מקום נאמר כאן לאו מיוחד על שביית בנו, שהעובר על זה נחשב מחלל שבת, שהוא חמור יותר משאר העבירות, ונעשה בזה מומר לכל התורה (אחיעזר ג, פא, בשם הגר"ח. וראה ביאה"ל רסו, ו ושעה"צ שלד, נד).

גְּמָרָא. בְּדִלְקָה הִתִּיר - דוקא בדליקה הקלו במעשה גוי בשבת משום הפסד ממון (חבל ראשונים המובאים ב"א או"ח שז, ט). ויש סוברים, שהוא הדין שיטפון וכל היזק הבא פתאום (רא"ש טו, י, בשם בה"ג ואור דרוע), שמתוך שבהול על ממונו, אם לא נתיר לו אפילו באופנים אלו, יבוא להציל בעצמו ולעשות מלאכה דאורייתא (משנ"ב שם, סט). ■ להלכה, הובאו שתי הדעות בשו"ע (שם, ט), והמיקל לא הפסיד (משנ"ב שם, עא).

לומר קל המכבה אינו מפסיד, ודוקא בלשון זו, מפני שאינה לשון שליחות אלא רק גילוי דעת שנוה לו בכך, אך אסור לומר 'כל השומע קולי יכבה', שזהו לשון שליחות ממש ונמצא עושה המלאכה בשליחותו (ריטב"א). וכל שכן שמותר לקרוא לנכרי, וכשיבוא למקום הדליקה יכבה אותה מעצמו (רא"ש טז, ט). ■ וכך נפסק להלכה (שו"ע או"ח שלד, כו).

כפה הוא דלא אמרינן ליה, הא קל המכבה אינו מפסיד אמרינן ליה, וכן לומר בלשון נוכח 'אם תכבה לא תפסיד', יש שצידד שמותר (שלטי גיבורים אות ד), שגם על לשון זו שייך דיוק הגמ' 'כבה' הוא דלא אמרינן ליה' (תוס' רעק"א על המשניות [ונשא"ב בצ"ע לדינא], וכן העיר בשעה"צ שלד, נה, וראה מה שדחה השפת אמת). ■ להלכה, מותר לומר 'כל המכבה אינו מפסיד', אך אסור לומר בלשון נוכח 'אם תכבה לא תפסיד', שהרי זה כאומר לו 'כבה' (משנ"ב שלד, סז, ושעה"צ שז, עח, ע"פ שו"ע י"ד רכא, ח, ושלא כדעת האליה רבה שז, מג, ע"פ השלטי גיבורים).

טְבִילָה בְּזַמְנָה לְאוּ מְצוּה, שיכול להתמין לזמן אחר, אך גם לדעה זו יש מצוה לטבול, ומברכים על כך [כמבואר ברמב"ם (ברכות יא, ו), אף שפסק (יסודי התורה, ו, ובלחם משנה שם) שטבילה בזמנה אינה מצוה], אלא שאין חובה לקיימה דוקא בזמנה (קהלות יעקב יומא כא).

טְבִילָה בְּזַמְנָה מְצוּה, שנאמר (דברים כג, יב) 'והיה לפנות ערב ירחץ במים' (רש"י). או משום שנאמר (במדבר יט, ט) 'וחטאו ביום השביעי וכבש בגדיו ורחץ במים' - ללמד על הטבילה שתיאה ביום השביעי (רש"י ותוס' יומא ח, א). וגדר המצוה הוא, שבכל הטומאות שהצריך הכתוב למנות הימים עד שיוכל להיטהר, אמרה תורה שמיד כשכלו הימים צריך לטבול, שאף שבדיעבד אינו מעכב אם טבל אחר איזה ימים, מכל מקום מצוה שהטבילה תהא סמוכה למנין ימי הספירה (ערוך לר נדה כט, ב). ■ להלכה, טבילה בזמנה לאו מצוה, אך אם בעלה בעיר, מצוה לטבול בזמנה (שו"ע י"ד קצז, ב וביאור הגר"א שם ה).

מִן הַמְנַחָה וְלַמְעֵלָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְטַבֹּל, שטבילה בזמנה אינה מצוה, אך אם רוצה מותר לו לטבול אפילו שיום הכפורים אסור ברחיצה (רש"י; תוס' ד"ה הכי), שאין זו רחיצה של תענוג אלא של טהרה (קהלות יעקב יומא כא). ויש סוברים, שדוקא בזמנם שטבלו לטהרות היה מותר לטבול ביום הכפורים, כדי שלא יטמאו ביתיים את הטהרות, אבל בזמן הזה שהטבילה אינה באה אלא לטהרה לבעלה, אין טובלים ביום הכפורים, משום שאפילו אם טבול, אסורה אז לבעלה (ר"י בתוס' ביצה יח, ב ד"ה כל). ■ להלכה, אין טובלים בזמננו ביום הכפורים משום שאין עוסקים בטהרות [כדעת ר"י בתוס' ביצה] (שו"ע או"ח תריג, יא-יב וביאה"ל שם. ובס' תקנ"ד, ח ובמשנ"ב שם יז מבואר, שזה מצד הסברא הראשונה בתוס', שבזמננו שסופרים שבעה נקיים מספק, אין זו טבילה בזמנה).

מְשֻׁנָּה. הקדמה: איסור אמירה לנכרי הוא גזירת חכמים משום שבות (רש"י), והוא מכלל הדיבורים האסורים בשבת הנלמדים מהפסוק (ישעיה נח, יג) 'ודבר דבר' (רש"י ע"ז טו, א ד"ה כיון), או משום שחכמים גזרו להחשיב את הנכרי כשלוחו לעשות מלאכה בשבת (רש"י להלן קנג, א ד"ה מאי; ע"ז כב, א ד"ה לא), כי יש שליחות לנכרי מדרבנן לחומרא [כמבואר בב"מ ע"א (ב)] [ראבי"ה שצא: הגהות מיימוני שבת ג, ב; שו"ע הרב או"ח רמג א; הגהות רעק"א או"ח שז, כא]. ומכל אחד מהטעמים יוצאת חומרא, שמשום 'דבר דבר', אסור בשבת לומר לנכרי לעשות מלאכה אפילו לאחר השבת. ומשום שליחות, אסור לומר לנכרי גם בערב שבת לעשות מלאכה בשבת (קובץ שיעורים ביצה מט; קהלות יעקב שבת יד).

נְכָרִי שֶׁבָּא לְכַבֹּת אֵין אוֹמְרִים לוֹ כִּפֶּה - שאם בא ושאל 'התרצה שאכבה', אסור לומר לו 'כבה' (מאירי; ריטב"א המיוחס לר"ן). ואף שהתירו אמירה לנכרי במקום שבות לצורך הפסד גדול (למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה דרבנן), שאני כבוי שכיון שאם היה צריך לגופו היה אסור מן התורה, ואין הכל יודעים לחלק בין מלאכה הצריכה לגופה לשאינה צריכה, לכן אסור חכמים אפילו במקום הפסד ואפילו ע"י נכרי, שמתוך שאדם בהול על ממונו אם נתיר לו ע"י נכרי יבוא לכבות בעצמו (ר"ן). ■ להלכה, גוי שבא לכבות אין צריך למחות בידו, אך אסור לדרוז שייכבה (שו"ע או"ח שלד, כה ומשנ"ב שם סג). ואם הנכרי שואלו אם לכבות, אף שאסור לומר לו 'כבה' [כדברי המאירי והמיוחס לר"ן], יכול לומר לו 'עשה